

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 13. mai 2025 av Høyesterett i avdeling med

dommer Aage Thor Falkanger

dommer Thom Arne Hellerslia

dommer Are Stenvik

dommer Eyvin Sivertsen

dommer Thomas Chr. Poulsen

HR-2025-866-A, (sak nr. 24-198656SIV-HRET)

Anke over Frostating lagmannsretts dom 30. oktober 2024

A

(advokat Kim Brügger Villanger – til prøve)

mot

X kommune

(advokat Frode Lauareid)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Hellerslia:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder fratakelse av foreldreansvar etter barnevernsloven. Et sentralt spørsmål er betydningen av at far har drept mor.
- (3) B ble født 00.00.2017. Hans biologiske foreldre er fra Eritrea og kom til Norge i 2016. De hadde felles foreldreansvar for B.
- (4) Foreldrenes samliv tok slutt i august 2021 etter ønske fra mor. Far flyttet ut, og B ble boende hos sin mor i det tidligere felles hjemmet.
- (5) Den 24. november 2021 voldtok og drepte far mor i hennes bolig. Handlingene fant sted samme natt som han for første gang etter bruddet hadde barnet hjemme hos seg på overnatting. Etter å ha drept mor oppsøkte han en familie som er i slekt med mor, og forsøkte å drepe to av slektningene og skade en tredje.
- (6) Ved Møre og Romsdal tingretts dom av 14. juni 2022 ble far dømt til fengsel i 21 år. Han soner nå straffen i Bergen fengsel.
- (7) B ble drapsnatten plassert i beredskapshjem. I mars 2022 ble han flyttet til et fosterhjem i X, der han har bodd siden. Far samtykket til plasseringen. Det har vært gjennomført tre samvær mellom barnet og far i fengselet – i mars, september og oktober 2022.
- (8) Møre og Romsdal tingrett avsa 3. mai 2023 kjennelse om midlertidig fratakelse av fars foreldreansvar, med hjemmel i barneloven § 64 b.
- (9) X kommune innga 11. april 2023 begjæring om omsorgsovertakelse, fastsettelse av samvær og fratakelse av foreldreansvar til Barneverns- og helsenemnda i Y. Nemnda fattet 3. juli 2023 slikt vedtak:
- «1. Barnevernstjenesten i X overtar omsorgen for B, født 00.00.2017, jf. barnevernsloven § 5-1 bokstav a), jf. § 1-3.
 2. B skal bo i fosterhjem, jf. barnevernsloven § 5-3.
 3. Det skal ikke være samvær mellom B og A, jf. barnevernsloven § 7-2, 3. ledd.
 4. A fratas foreldreansvaret for B, jf. barnevernsloven § 5-8, 1. ledd.»
- (10) Far krevde rettslig overprøving av nemndas vedtak om samvær og foreldreansvar. Møre og Romsdal tingrett avsa 24. januar 2024 dom med slik domsslutning:
- «Barneverns- og helsenemnda i Y sitt vedtak 3. juli 2023 i sak Y0000/000000, punkt 3 og 4, stadfestes.»

- (11) Far anket tingrettens dom til Frostating lagmannsrett, som forkastet anken ved dom 30. oktober 2024.
- (12) Far har anket til Høyesterett over rettsanvendelsen. Anken ble fremmet for spørsmålet om foreldreansvar, men ikke for spørsmålet om samvær.

Partenes syn på saken

- (13) Ankende part – A – har i korte trekk argumentert slik:
- (14) Vilklårene i barnevernsloven § 5-8 for fratakelse av foreldreansvaret er ikke oppfylt. Fratakelse av foreldreansvar utgjør et inngrep i familielivet, og lovens vilkår må forstås i lys av Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8 og Grunnloven § 102. Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har stilt krav om «exceptional circumstances» for fratakelse av foreldreansvar, også i saker som ikke gjelder adopsjon.
- (15) Fars drapshandling er svært alvorlig, men ikke tilstrekkelig i seg selv for at vilklårene er oppfylt. Barnets beste beror på en konkret og helhetlig vurdering. Kriteriene i barneloven § 64 tredje ledd kommer ikke til anvendelse for vedtak etter barnevernsloven. Hensynet til allmennhetens rettsfølelse er ikke relevant.
- (16) Kommunen har ikke sannsynliggjort at far vil utøve foreldreansvaret i strid med barnets beste. Det er ikke vist til eksempler på at far har utøvet foreldreansvaret på en uforsvarlig måte. De utfordringene barnet har, er ikke knyttet til hvem som har foreldreansvaret. Soning av fengselsstraff er ikke til hinder for å ta avgjørelser for barnet. Barnet har selv gitt uttrykk for at det ønsker at far skal ha beslutningsmyndighet. Dersom det skulle vise seg at far ikke utøver foreldreansvaret på en måte som ivaretar barnets beste, kan kommunen reise ny sak.
- (17) Det er lagt ned slik påstand:

«A har foreldreansvaret for B.»
- (18) Ankemotparten – X kommune – har i korte trekk argumentert slik:
- (19) Vilklårene for å frata far foreldreansvaret etter barnevernsloven § 5-8 er oppfylt. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, jf. Grunnloven § 104 og Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1. Vurderingen av om «særlige grunner» er til stede, må derfor ta utgangspunkt i hva som er barnets beste, ikke i at det er tale om et inngrep i fars rett til familieliv.
- (20) Det er ikke noen motstrid mellom barneloven § 64 tredje ledd og barnevernsloven § 5-8.
- (21) Fratakelse av foreldreansvar er et inngrep etter EMK artikkel 8, men vilklårene for inngrep er oppfylt i saken her. Det er ikke krav om «exceptional circumstances» for tiltak som ikke bryter familiebandene for godt.
- (22) Far har vist at han ikke evner å ivareta interessene til barnet. Dette gjelder ikke bare drapshandlingen, men også annen opptreden fra fars side. Det vil være moralsk støtende

om far skal beholde foreldreansvaret, noe som også vil kunne ramme barnet. Fratakelse av foreldreansvaret er nødvendig for å verne barnets integritet, helse og utvikling.

- (23) Det er lagt ned slik påstand:

«Anken vert forkasta.»

Mitt syn på saken

Problemstillingen for Høyesterett

- (24) Barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for barnet i tråd med vedtaket fra barneverns- og helsenemnda. Denne delen av vedtaket er ikke brakt inn til prøving for domstolene. Nemndas vedtak om at det ikke skal være samvær, og at far skal fratas foreldreansvaret, er derimot brakt inn for rettslig prøving. Både tingretten og lagmannsretten har opprettholdt nemndas vedtak på disse punktene. Spørsmålet for Høyesterett er begrenset til om far skal fratas foreldreansvaret.
- (25) Høyesterett kan prøve alle sider av spørsmålet, jf. tvisteloven § 36-5 tredje ledd. Vurderingen av om vilkårene for tvangstiltak etter barnevernsloven er til stede, skal skje ut fra forholdene på domstidspunktet, jf. HR-2020-662-S avsnitt 42.

Rettslige utgangspunkter

Restforeldreansvaret etter omsorgsovertakelse

- (26) Innholdet i foreldreansvaret er beskrevet i barneloven § 30. Det går fram at barnet har krav på omsorg og omtanke fra den som har foreldreansvar, og at ansvaret gir både rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold. Foreldreansvaret begrenses av barnets rett til medbestemmelse og selvbestemmelse i medhold av barneloven §§ 31 til 33.
- (27) Når det treffes vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernsloven, er det barnevernstjenesten som overtar omsorgsansvaret for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd. Fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor, utøver omsorgen på vegne av barnevernstjenesten, jf. § 5-4 andre ledd. Foreldrene beholder i utgangspunktet foreldreansvaret, men fordi omsorgen utøves av andre, er innholdet i ansvaret begrenset. Det såkalte restforeldreansvaret går fram av § 5-4 tredje ledd, der det heter:
- «Foreldrenes foreldreansvar er begrenset til avgjørelser om barnets grunnleggende personlige forhold, som valg av type skole, endring av navn, samtykke til adopsjon og inn- og utmelding i tros- og livssynssamfunn.»
- (28) Hvem som kan ta avgjørelser for barnet etter omsorgsovertakelse, vil også kunne være regulert i særlov. Når det gjelder avgjørelser knyttet til opplæring, er forholdet mellom barnevernstjenestens og foreldrenes myndighet nærmere regulert i opplæringsloven § 24-4. Det er barnevernstjenesten som kan gi samtykke til helsehjelp, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 fjerde ledd. Tilsvarende gjelder i praksis utstedelse av pass, jf. passloven § 4.

- (29) Beslutningsmyndighet i økonomiske forhold er regulert i vergemålsloven. Det er i utgangspunktet den som har foreldreansvaret, som er verge, jf. § 16, men vergen kan fratas vergemålet generelt etter § 19 eller for en viss tid eller visse saker etter § 27. Dersom fratakelse av foreldreansvaret fører til at barnet blir uten verge, skal statsforvalteren oppnevne ny verge, jf. barnevernsloven § 5-8 andre ledd og vergemålsloven § 16. I vår sak er fosterfar blitt oppnevnt som verge.
- (30) Det er ingen direkte sammenheng mellom spørsmålet om fratakelse av foreldreansvar og fastsettelsen av samvær etter barnevernsloven § 7-2. Fratakelse av foreldreansvaret er derfor ikke i seg selv til hinder for samvær. De samme forhold som kan begrunne fratakelse av foreldreansvaret, kan imidlertid være relevante også for spørsmålet om samvær.
- (31) Vedtak om fratakelse av foreldreansvaret er ikke – som adopsjon – et endelig tiltak, men kan oppheves dersom vilkårene ikke lenger er til stede, jf. barnevernsloven § 5-9. Det er et vilkår for adopsjon at foreldreansvaret er fratatt, jf. § 5-10 første ledd, men det er ingen forutsetning for fratakelse av foreldreansvaret at siktemålet er adopsjon, jf. Rt-1997-534. Det er dermed ikke slik at fratakelse av foreldreansvaret nødvendigvis innebærer at et mål om gjenforening – se barnevernsloven § 8-3 tredje ledd – er oppgitt. I saken her er gjenforening ikke aktuelt, men det skyldes at far skal sone straffen fram til etter at barnet har fylt 18 år, og er altså ikke knyttet til foreldreansvaret.

Vilkårene for fratakelse av foreldreansvaret etter barnevernsloven

- (32) Barnevernsloven § 5-8 regulerer vedtak om fratakelse av foreldreansvar. Første ledd lyder slik:
- «Barneverns- og helsenemnda kan vedta at foreldrene skal fratas foreldreansvaret dersom det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, og det foreligger særlige grunner som tilsier at det er nødvendig å frata foreldrene foreldreansvaret for å ivareta barnet.»
- (33) Det kreves altså *særlige grunner* som tilsier at fratakelse av foreldreansvaret er *nødvendig for å ivareta barnet*.
- (34) Bakgrunnen for vilkårene er at fratakelse av foreldreansvaret er et inngrep i retten til familieliv etter EMK artikkel 8. Jeg viser her til Prop. 133 L (2020–2021) side 218:

«Fratakelse av foreldreansvar er et tiltak som griper sterkt inn i foreldrenes familieliv og privatliv og er et ytterligere inngrep i familielivet etter en omsorgsovertakelse. Den europeiske menneskerettsdomstol i Strasbourg (EMD) har i en lang rekke saker fremhevet at fratakelse av foreldreansvar og adopsjon er ‘særlig inngripende tiltak’. Statene har i disse sakene en snevrere skjønnsmargin enn ved omsorgsovertakelse. Dette fremgår blant annet av *Strand Lobben m.fl. mot Norge* (2019), avsnitt 211. EMD har i disse sakene imidlertid ikke tatt stilling til om fratakelse av foreldreansvar isolert sett er å anse som ‘særlig inngripende’. Vedtak om fratakelse av foreldreansvar treffes ofte i sammenheng med en sak om adopsjon, men kan likevel ha andre formål, som å overføre beslutningsmyndighet til barnevernstjenesten når foreldre nekter å treffe beslutninger som er nødvendige for å ivareta barnet. Fratakelse av foreldreansvar innebærer ikke at gjenforeningsmålsetningen oppgis. Vedtak om fratakelse av foreldreansvar kan også oppheves, og er dermed ikke endelig, slik adopsjonsvedtak er. På den annen side mister foreldrene all beslutningsmyndighet overfor barnet, også i de

spørsmål som gjelder de mest grunnleggende personlige forhold. Departementets vurdering er at det derfor må gjelde et skjerpet krav til begrunnelse også i disse sakene.

Departementet mener at de nærmere bestemte vilkårene for å treffe vedtak om fratakelse av foreldreansvar bør presiseres i ny barnevernslov. Departementet viderefører på denne bakgrunn forslaget om å presisere i ny § 5-8 at barneverns- og helsenemnda kan vedta fratakelse av foreldreansvar dersom det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse og det foreligger særlige grunner som tilsier at fratakelse av foreldreansvar er nødvendig for å ivareta barnet. Departementet mener det fortsatt bør bero på en konkret vurdering i den enkelte sak om det er grunn til å fremme forslag om fratakelse av foreldreansvar.»

- (35) Den tilsvarende bestemmelsen i barnevernloven 1992 § 4-20 første ledd inneholdt ikke særlige vilkår for fratakelse av foreldreansvar. Det er likevel klart at også den bestemmelsen måtte forstås i lys av EMK artikkel 8. Det framgår samme sted i Prop. 133 L (2020–2021) at departementet la til grunn at et krav om særlige grunner ikke ville innebære noen endring av gjeldende rett, men kun at bestemmelsen «tydeliggjør i hvilke tilfeller fratakelse av foreldreansvar kan være aktuelt».
- (36) Vilråene i barnevernsloven § 5-8 utfylles av de prinsipper som etter kapittel 1 skal legges til grunn for tiltak etter loven. Mest sentralt står hensynet til barnets beste. Etter § 1-3 skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, slik det også følger av Grunnloven § 104 andre ledd og Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1. Hva som er til barnets beste, må avgjøres etter en konkret vurdering, jf. § 1-3 tredje punktum. I vår sammenheng er det også grunn til å nevne at etter Grunnloven § 104 tredje ledd første punktum har barn rett til vern om sin personlige integritet.
- (37) Etter barnevernsloven § 1-5 første ledd skal barnets rett til omsorg og beskyttelse fortrinnsvis oppfylles i egen familie, jf. også Grunnloven § 104 tredje ledd andre punktum. Etter § 1-5 andre ledd skal barnevernets tiltak ikke være mer omfattende enn nødvendig. Barnets rett til medvirkning går fram av § 1-4, jf. også Grunnloven § 104 første ledd. Det skal tas hensyn til barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn, jf. § 1-8. Viktigheten av tidlige forebyggende tiltak er understreket i § 1-10.
- (38) Inngrep i retten til familieliv etter EMK artikkel 8 kan bare skje dersom dette er i samsvar med lov, forfølger et legitimt formål og er nødvendig i et demokratisk samfunn. Det er det siste vilkåret som normalt vil være avgjørende. I storkammerdom 10. september 2019 *Strand Lobben mfl. mot Norge* oppsummerer EMD de prinsippene som er lagt til grunn i konvensjonspraksis. Om kravet til at inngrepet er nødvendig, heter det i avsnitt 203:
- «... the Court will consider whether, in the light of the case as a whole, the reasons adduced to justify that measure were relevant and sufficient for the purposes of paragraph 2 of Article 8 The notion of necessity further implies that the interference corresponds to a pressing social need and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued, regard being had to the fair balance which has to be struck between the relevant competing interests»
- (39) Begrunnelsen må altså være relevant og tilstrekkelig, og vilkåret om at inngrepet er nødvendig, er forstått som et krav om forholdsmessighet, der det må skje en avveining av de kryssende interessene, jf. HR-2020-661-S avsnitt 76. Jeg forstår nødvendighetsvilkåret i

barnevernsloven § 5-8 på samme måte, og at «særlige grunner» ikke innebærer annet enn relevante og tilstrekkelige grunner.

- (40) Selv om inngrepet er reversibelt, og det kun er tale om å frata et begrenset restforeldreansvar, vil det kunne dreie seg om viktige avgjørelser for barnet. Fratakelse av foreldreansvar må derfor regnes som et alvorlig inngrep («serious interference»), se for eksempel EMDs dom 6. oktober 2015 *N.P. mot Moldova* avsnitt 85. Kravet om relevante og tilstrekkelige grunner må ses i lys av dette.
- (41) Også EMD legger til grunn prinsippet om at barnets beste er et grunnleggende hensyn («of paramount importance»), jf. Strand Lobben-dommen avsnitt 204. I avsnitt 207 er det vist til at barnets beste kan ha to sider. På den ene side vil barnets beste generelt sett tale for å opprettholde familieband. På den annen side tilsier barnets interesser at foreldre ikke i medhold av artikkel 8 kan fremme krav som vil skade barnets helse og utvikling.
- (42) Jeg oppfatter partene slik at de så langt er enige om de rettslige utgangspunktene. Partene har imidlertid ulik oppfatning av om konvensjonspraksis stiller krav om «exceptional circumstances» for at foreldreansvaret kan fratas.
- (43) Det er klart at et slikt krav gjelder i de tilfeller der fratakelse av foreldreansvar skjer i sammenheng med adopsjon, jf. Strand Lobben-dommen avsnitt 209:
- «As regards replacing a foster home arrangement with a more far-reaching measure such as deprivation of parental responsibilities and authorisation of adoption, with the consequence that the applicants' legal ties with the child are definitively severed, it is to be reiterated that 'such measures should only be applied in exceptional circumstances and could only be justified if they were motivated by an overriding requirement pertaining to the child's best interests' (see, for example, *Johansen* [dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge*], cited above, § 78, and *Aune* [dom 28. oktober 2010 *Aune mot Norge*], cited above, § 66). ...»
- (44) Dette er forstått slik i HR-2020-661-S avsnitt 99:
- «EMD fremhever her at det gjelder strenge krav ved fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, siden disse tiltakene medfører at familiebandene brytes for godt («are definitively severed»). Det kan bare skje i unntakstilfelle («in exceptional circumstances») og på grunnlag av et dominerende behov («an overriding requirement») av hensyn til barnets beste. ...»
- (45) Jeg kan imidlertid ikke se at det er et krav om «exceptional circumstances» for å frata foreldreansvaret der dette ikke skjer i sammenheng med adopsjon eller andre tiltak som varig bryter familiebandene. Der EMD viser til «exceptional circumstances» som vilkår for tiltak ut over omsorgsovertakelsen, er det så vidt jeg kan se knyttet til tiltak som har en slik virkning. Dette var tilfelle i de to sakene mot Norge som EMD i det siterte avsnittet viser til, og som gjaldt henholdsvis fratakelse av foreldreansvar og nullsamvær med sikte på adopsjon, og fratakelse av foreldreansvar og adopsjon.
- (46) Ankende part har vist til N.P.-dommen, som gjaldt fratakelse av foreldreansvar uten sammenheng med adopsjon. I gjennomgangen av de rettslige utgangspunktene og som opptakt til kravet om «exceptional circumstances», uttaler EMD i avsnitt 65 at «the deprivation of parental rights is a particularly far-reaching measure which deprives a parent

of his or her family life with the child and is inconsistent with the aim of reuniting them». Uttalelsen må imidlertid ses i sammenheng med at etter nasjonal rett innebar fratakelse av foreldreansvaret også at det ikke skulle være samvær, dersom ikke annet ble fastsatt, jf. avsnitt 37 og 84.

- (47) Senere praksis underbygger en slik forståelse. I dom 8. oktober 2019 *Zelikha Magomadova mot Russland* gjentar EMD uttalelsen som jeg har sitert fra N.P.-dommen, se avsnitt 101. Fratakelse av foreldreansvar innebar i den saken at alle foreldrerettigheter ble fjernet, også retten til kontakt. Tilsvarende gjelder dom 30. juni 2020 *Ilya Lyapin mot Russland*, jf. avsnitt 49.
- (48) Dom 20. januar 2022 *E.M. mfl. mot Norge* gjaldt blant annet fratakelse av foreldreansvaret, der tiltaket var begrunnet med at sensitiv informasjon mottatt i medhold av foreldreansvaret var lagt ut på nettet og i media ellers. EMD påpeker i avsnitt 57 at i motsetning til i Strand Lobben-saken, som gjaldt adopsjon, var verken omsorgsovertakelsen eller fratakelsen av foreldreansvaret irreversibel eller permanent, og det framgår ikke i dommen noe krav om «exceptional circumstances».
- (49) *Oppsummeringsvis* er fratakelse av foreldreansvar et alvorlig inngrep i retten til familieliv, som bare kan skje dersom det foreligger «særlige grunner», som må forstås som relevante og tilstrekkelige grunner. Inngrepet må være nødvendig for å ivareta barnet, som må forstås som et krav om forholdsmessighet, der det må skje en avveining av de kryssende interessene. Det kreves imidlertid ikke «exceptional circumstances» så lenge inngrepet ikke innebærer varig brudd på familiebandene.

Særlig om tilfeller der den ene forelderen har drept den andre

- (50) En handling der den ene forelderen forsettlig dreper den andre, vil også ha fundamental betydning for barnet. Handlingen innebærer at gjerningspersonen fratar barnet den ene av foreldrene. I tillegg vil barnets relasjon til gjerningspersonen bli varig påvirket, både rent faktisk gjennom soningen av en lengre fengselsstraff og ved kunnskapen om handlingen. I praksis vil barnet miste begge foreldre. Handlingen vil derfor måtte danne utgangspunktet for vurderingen av om gjerningspersonen er skikket til å treffe avgjørelser for barnet i personlige forhold.
- (51) Barnevernsloven har ikke egne regler om slike tilfeller. Det har derimot barneloven, og jeg ser først på disse.
- (52) Etter barneloven § 38 første ledd første punktum får gjenlevende foreldreansvaret alene dersom en av foreldrene dør og foreldrene hadde foreldreansvaret sammen. Dersom den ene av foreldrene er siktet eller tiltalt for å ha drept den andre, skal imidlertid retten treffe midlertidig avgjørelse etter § 64 b, jf. § 38 første ledd andre punktum. Dersom avdøde hadde foreldreansvaret alene, får gjenlevende foreldreansvaret i de tilfeller barnet bodde sammen med begge foreldrene, men ikke der den ene av foreldrene er siktet, tiltalt eller dømt for å ha drept den andre, jf. § 38 andre ledd.
- (53) Barneloven §§ 64 til 64 d regulerer den nærmere behandlingen av saker om foreldreansvar etter dødsfall. Etter § 64 andre ledd kan andre reise sak om å få foreldreansvaret dersom gjenlevende er siktet, tiltalt eller dømt for forsettlig å ha drept forelderen. Gjenlevende kan

da bare få eller beholde foreldreansvaret «dersom dette klart er til det beste for barnet», jf. tredje ledd tredje punktum. Dersom behandlingen fører til at ingen har foreldreansvaret, skal retten sende melding til blant annet barnevernstjenesten, som skal følge opp barnet etter barnevernsloven, jf. syvende ledd.

- (54) Etter § 64 b skal retten av eget tiltak og uten ugrunnet opphold ta midlertidig avgjørelse om foreldreansvar når den får melding om at gjenlevende er siktet eller tiltalt for å ha drept den andre, og gjenlevende har eller krever foreldreansvaret. Etter § 64 c skal en midlertidig avgjørelse følges opp med en endelig avgjørelse dersom ingen har tatt ut søksmål etter § 64 og saken ikke allerede som følge av den midlertidige avgjørelsen er brakt over i barnevernssporet. Reglene i § 64, altså også tredje ledd tredje punktum, gjelder tilsvarende for avgjørelser etter §§ 64 b og 64 c.
- (55) Hovedformålet med reglene synes å være at det raskt etter et drap av den andre forelderens skal skje en avklaring av hvem som har foreldreansvaret etter barneloven – midlertidig eller varig – før saken går over i barnevernssporet, og at gjerningspersonen ikke skal ha foreldreansvar uten at det er klart forankret i barnets beste. I saken her har retten tatt midlertidig avgjørelse etter barneloven § 64 b om at ingen har foreldreansvaret for barnet, riktignok først etter at det forelå dom i straffesaken, før det ble truffet vedtak etter barnevernsloven.
- (56) I forslaget til ny barnelov er det ikke lenger noe klarhetskriterium for at gjerningspersonen kan få eller beholde foreldreansvaret, da avgjørelsen uansett skal fattes ut fra barnets beste, jf. Prop. 117 L (2024–2025) side 218 og 282. Forslaget bygger på barnelovutvalgets utredning, jf. NOU 2020: 14 *Ny barnelov* side 400–401. Forslaget er ikke ment som noen realitetsendring, noe som tyder på at dagens ordlyd kun er oppfattet som et uttrykk for den vekten en slik handling i praksis vil ha i vurderingen av barnets beste.
- (57) Slik jeg ser det, har en slik forståelse gode grunner for seg. Også barneloven §§ 64 til 64 d må forstås innenfor rammene av Grunnloven §§ 102 og 104 og EMK artikkel 8. Jeg har derfor vanskelig for å se at det kan være noen vesentlig forskjell mellom regelverkene i barneloven og barnevernsloven når det gjelder terskelen for at gjenlevende som har drept den andre forelderens, blir fratatt foreldreansvaret. Ankende part har påpekt at forarbeidene til barneloven § 64 tredje ledd tredje punktum viser til allmennhetens rettsbevissthet i begrunnelsen for reglene, jf. Ot.prp. nr. 103 (2004–2005) side 39, og at dette ikke kan ha noen betydning for avgjørelser etter barnevernsloven § 5-8. Det er imidlertid samme sted understreket at det er hensynet til barnet som har avgjørende betydning.
- (58) Barnevernsloven har altså ikke egne regler for drapstilfellene. Det kan imidlertid ikke være tvilsomt at forsettlig drap av den andre forelderens utgjør «særlige grunner» som kan gjøre det nødvendig å frata foreldreansvaret for å ivareta barnet, jf. barnevernsloven § 5-8.
- (59) Det er også i slike tilfeller en konkret vurdering av barnets beste som er avgjørende, ikke den moralske fordømmelsen av handlingen. Det kan derfor ikke utelukkes at det i enkelte tilfeller kan være slik at det beste for barnet er at gjerningspersonen beholder foreldreansvaret. I forarbeidene til barneloven § 64 er det nevnt som eksempel at gjerningspersonen er den av foreldrene som barnet er sterkest knyttet til, eller at avdøde har utsatt gjenlevende og barnet for årelang mishandling, jf. Ot.prp. nr. 103 (2004–2005) side 39. Drapshandlingen innebærer likevel en så alvorlig tilsidesettelse av barnets behov

at jeg antar at det i praksis skal en del til før resultatet vil kunne bli at gjerningspersonen beholder foreldreansvaret etter en omsorgsovertakelse.

Konkret vurdering

- (60) Far ble dømt til fengsel i 21 år for voldtekt og drap av mor, samt to tilfeller av forsøk på drap og ett tilfelle av forsøk på kroppsskade rettet mot slektninger av mor. Det er i straffedommen lagt til grunn at motivet for drapet knyttet seg til mors ønske om å avslutte ekteskapet. Etter å ha brutt seg inn i mors bolig voldtok han mor, før han drepte henne ved å slå gjentatte ganger mot hodet hennes med en vektstang, som påførte henne omfattende deformerende hodeskader. Han tok seg deretter videre til en familie som var i slekt med mor, og som far mente hadde tatt mors parti, hvor drapsforsøkene og forsøket på kroppsskade ble utført. Far fikk i forbindelse med straffesaken diagnosen R41.8 *marginal intellektuell fungering*, men ble funnet tilregnelig.
- (61) Drapet i seg selv viser en manglende vilje eller evne til å sette barnets interesser først. Det ble i straffedommen lagt til grunn at drapet ikke fant sted på impuls eller i affekt, men at far hadde bestemt seg for å drepe mor før han ankom hennes bolig. Drapet skjedde på en spesielt gruoppvekkende måte, og etter at han først hadde voldtatt henne. Dette er ikke avgjørende for saken her, men er egnet til å bidra til belastningen for barnet. B hadde også et nært forhold til slektningene som far deretter brøt seg inn hos og dels forsøkte å påføre, og dels påførte alvorlig vold. Drapet fant sted mens B overnattet hos far for første gang etter bruddet. B ble funnet i fars bolig med våte ben, sannsynligvis fordi han hadde vært ute for å lete etter far. Barnet var på dette tidspunktet fire år gammelt.
- (62) B framstår som et alvorlig traumatisert barn. Lagmannsretten la til grunn at dette både skyldes drapet og hendelser i familien forut for dette. Det er i denne forbindelse både beskrevet vold mot barnet, at barnet var vitne til vold fra far mot mor, og at barnet ble stengt inne i et kott uten vinduer.
- (63) Det går fram av rapport fra tverrfaglig helsekartlegging, foretatt 10. april 2024, at B i stedet for å søke omsorg og trøst utviser sinne og aggresjon, og at dette forstås som uttrykk for traumestress og emosjonelt strev. Sinneutbruddene er hyppige og voldsomme – både i form av alvorlige trusler og utøvelse av vold. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) i X er av den oppfatning at enhver kontakt med far vil kunne trigge barnets alarmsystem og gå ut over fungeringen og videre utvikling, og at barnet har behov for trygghet og stabilitet, jf. uttalelse 24. september 2024. I uttalelse 15. oktober 2024 fra BUP går det fram at konklusjonen på deres utredning er at B har diagnose F43.1 *posttraumatisk stresslidelse (PTSD)*. I barnevernfaglig vurdering 11. mars 2025 framgår at B er mye våken om nettene, plaget av vonde drømmer og redsel. Han har sinneutbrudd som går ut over andre og har satt fram drapstrusler med kniv. Han virker å være i konstant alarmberedskap, og fysisk berøring når han er aktivert, fører til utagering.
- (64) Ifølge lagmannsrettens dom framsto far for lagmannsretten med manglende erkjennelse og selvinnsikt rundt drapet. Det går fram av barnevernstjenestens journalnotater at han har vært negativ til at barnet skal ha kontakt med familien som ble utsatt for drapsforsøk, og som B er knyttet til. Forklaringen fra far som er innhentet for Høyesterett, er ikke egnet til å endre bildet av en far med begrenset innsikt i – eller vilje til å innse – hva som er barnets

beste. Det er ikke grunn til å tro at far vil kunne bidra positivt i barnets bearbeidelse av hva som har skjedd.

- (65) Far vil sone straffen til B er myndig. Fengselsoppholdet gjør at far er vanskelig plassert for å treffe viktige avgjørelser for barnet. Soningen vil være til hinder for samvær av særlig omfang, og den vil også ellers begrense muligheten til å ha kjennskap til barnet.
- (66) Far representerer barnets kulturelle bakgrunn, men det kan ikke veie opp for de negative sidene jeg har pekt på. Det er opplyst at barnet har andre personer i sin nærhet som kan ivareta dette hensynet.
- (67) B har rett til å uttale seg, han skal bli lyttet til, og hans mening skal vektlegges i samsvar med hans alder og modenhet, jf. barnevernsloven § 1-4. Barnets mening er innhentet for Høyesterett gjennom en samtale 11. mars 2025 mellom barnet og psykologspesialist Laila Eriksen Østbø, jf. rapport 18. mars 2025. På konkret spørsmål om hvem han ønsket skulle bestemme over skole, navn, bosted og besøk i kirken, svarte han først fosterforeldrene. Han ombestemte seg så og svarte far – «fordi han er ekte pappa».
- (68) Slik jeg forstår samtalen, uttrykker barnet ambivalens mellom fosterforeldrene på den ene siden, som han sier han vil bo hos for alltid, og biologisk far. B er syv år og har ikke bearbeidet at far har drept mor. Det er dessuten krevende for et barn på syv år å forstå innholdet i foreldreansvaret. Han gir ingen begrunnelse for sitt svar ut over at far er biologisk far. Jeg ser ikke bort ifra at barnets ambivalens kan skyldes lojalitetskonflikt. Uttalelsene gir derfor et svakt grunnlag for å fastslå hva som er barnets egentlige mening, og hvor mye barnet har forstått. Etter min oppfatning kan det bare legges begrenset vekt på hva barnet har sagt.
- (69) Det er som nevnt barnets beste som er avgjørende, ikke den moralske fordømmelsen av drapshandlingen. Jeg finner imidlertid grunn til å legge vekt på barnets rettsfølelse. Slik jeg ser det, er det stor sannsynlighet for at B etter hvert som han blir eldre og i større grad forstår hva som har skjedd, vil oppleve det som støtende om far skal ha bestemmelsesrett over han.
- (70) Gjenforening mellom B og far er ikke aktuelt allerede av den grunn at far vil sitte fengslet fram til etter at B har fylt 18 år. Det er også fastsatt at det for tiden ikke skal være samvær. Fratakelse av foreldreansvaret vil innebære at også dette elementet i retten til familieliv fratas far. Slik jeg ser det, er det imidlertid soningen av straff og spørsmålet om samvær som står mest sentralt for i hvilken grad familiebandene kan ivaretas. Det er derfor ikke naturlig å se det slik at fratakelse av foreldreansvaret innebærer varig brudd på familiebandene. Når det gjelder samvær, kom lagmannsretten til at det foreligger «sterke og spesielle grunner» etter barnevernsloven § 7-2 tredje ledd til å sette samværet til null. Vilåret tar opp i seg kravet om «exceptional circumstances», se HR-2017-2015-A avsnitt 56 og Prop. 133 L (2020–2021) side 270, jf. side 259.
- (71) Far har gjennom drapshandlingen vist at han ikke har de forutsetninger som skal til for at det er til Bs beste at han har foreldreansvaret. Det er dessuten stor risiko for at B, som er et sårbart barn, vil ta skade bare av kjennskapen om at far kan ta avgjørelser for han. Jeg er derfor kommet til at det i denne saken er til stede særlige grunner som gjør det nødvendig å frata far foreldreansvaret for å ivareta barnet. Jeg tilføyer at jeg ikke finner resultatet tvilsomt.

Konklusjon

(72) Jeg har etter dette kommet til samme resultat som lagmannsretten, og anken skal forkastes.

(73) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(74) Dommer **Stenvik:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(75) Dommer **Poulsen:** Likeså.

(76) Dommer **Sivertsen:** Likeså.

(77) Dommer **Falkanger:** Likeså.

(78) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.